2. Як штучний інтелект впливає на аудит. *KPMG*. URL: https://kpmg.com/ua/uk/home/media/press-releases/2018/10/yak-shtucniy-intelekt-vplivae-na-audit.html (дата звернення: 18.03.2025).

3. Штучний інтелект як інструмент для підвищення ефективності та якості професійних послуг Делойт в Україні. *Deloitte*. URL: https://www.deloitte.com/ua/uk/services/consulting/about/artificial-intelligence-for-improving-professional-services.html (дата звернення: 19.03.2025).

Водолазська О. А.,
к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування;
Дніпровський державний аграрно-економічний університет (м. Дніпро)

ФОНДОВІ РИНКИ ПІД ЧАС КРИЗ: ВПЛИВ ПАНІКИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ НА ПОВЕДІНКУ ІНВЕСТОРІВ

Фондові ринки є відображенням економічного стану суспільства, і під час криз вони зазнають значних коливань. Поведінка інвесторів у такі періоди часто визначається емоціями, зокрема панікою та реакцією на інформаційну невизначеність. Це може призводити до ірраціональних рішень, які посилюють нестабільність ринку [1].

Під час криз інвестори часто відчувають страх втрати капіталу, що спонукає їх до масового продажу активів. Такий панічний розпродаж може призвести до значних втрат, оскільки активи продаються за заниженими цінами, фіксуючи збитки та позбавляючи інвесторів потенційного прибутку від майбутнього відновлення ринку. Дослідження Массачусетського технологічного інституту показало, що чоловіки старше 45 років, які вважають себе досвідченими інвесторами, особливо схильні до таких дій [2]. Історично фондові ринки мають тенденцію до відновлення після криз, тому збереження спокою та дотримання довгострокової стратегії можуть допомогти уникнути імпульсивних рішень та фінансових втрат. Панічні розпродажі можуть бути спричинені не лише реальними економічними проблемами, але й чутками або непідтвердженими новинами. Це підкреслює важливість емоційного контролю та раціонального аналізу ситуації.

У періоди криз обсяг та якість інформації можуть бути обмеженими, що ускладнює прийняття обґрунтованих інвестиційних рішень. Інвестори можуть стикатися з асиметрією інформації, коли доступ до важливих даних нерівномірний. Це може призводити до спекуляцій та підвищеної волатильності ринку. В таких умовах важливо покладатися на перевірені джерела інформації та уникати імпульсивних дій. ЗМІ відіграють ключову роль у формуванні ринкових настроїв: позитивні новини можуть стимулювати зростання цін, тоді як негативні – спричиняти їхнє падіння. Важливо зазначити, що реакція ринку на

новини може бути відкладеною, оскільки інвестори оцінюють не лише саму подію, але й реакцію інших учасників ринку на неї.

Поведінкові фінанси вивчають, як психологічні фактори впливають на фінансові рішення. Під час криз інвестори можуть піддаватися когнітивним спотворенням, таким як ефект підтвердження (пошук інформації, що підтверджує власні переконання) або уникнення втрат (схильність уникати втрат більше, ніж прагнення до прибутку). Ці спотворення можуть призводити до непродуктивних інвестиційних стратегій.

Емоції, такі як страх та жадібність, часто домінують у поведінці інвесторів під час криз. Стадний інстинкт спонукає діяти за прикладом більшості: масові покупки на хвилі оптимізму або продажі під впливом паніки. Це може призводити до переоцінки або недооцінки активів, створюючи бульбашки або сприяючи надмірному падінню ринку [3]. Розуміння власних емоцій, їх впливу на прийняття рішень є ключовим для успішного інвестування в періоди кризи.

Для мінімізації впливу паніки та інформаційної невизначеності інвесторам слід вдаватися до наступних стратегій:

1. Диверсифікація портфеля – розподіл інвестицій між різними класами активів знижує ризик втрат. Основна ідея полягає в тому, що різні інвестиції реагують на ринкові умови по-різному: коли одні активи втрачають вартість, інші можуть зростати, компенсуючи потенційні збитки.

2. Використання стоп-ордерів – дозволяє інвесторам автоматично продавати або купувати активи при досягненні певної цінової позначки. Вони допомагають обмежити потенційні збитки та зафіксувати прибуток, особливо в умовах високої волатильності ринку.

3. Дотримання довгострокової стратегії – зосередження на довгострокових цілях інвестування допомагає уникнути імпульсивних рішень під впливом короткострокових коливань ринку.

4. Пошук професійних консультацій – звернення до фінансових консультантів може надати об'єктивний погляд на ситуацію та допомогти у прийнятті зважених рішень.

Кризи на фондових ринках є випробуванням для інвесторів, під час яких емоції та інформаційна невизначеність можуть суттєво впливати на прийняття рішень. Розуміння психологічних аспектів інвестування, застосування ефективних стратегій управління ризиками та опора на об'єктивну інформацію сприяють збереженню капіталу та досягненню фінансових цілей навіть у нестабільні часи.

Список використаних джерел

1. Понзель В.В., Понзель, В.В. Поведінкові фінанси: як психологія впливає на прийняття інвестиційних рішень? *Актуальні питання економічних наук,* 2024. № (6). DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.14287748

2. Ліпич Л.Г., Кушнір М.А., Хілуха О.А., Волинець І.Г. Вплив поведінкових чинників на прийняття інвестиційних рішень. *Наукові записки*

Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна, 2023. Вип. 38. С.60-67. DOI: http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.825596

3. Spytska L. The influence of psychological factors on investment decision-making: Psychological features of economic relations formation. *Economics of development,* 2024. vol. 23, № 3. PP. 56-68. DOI: https://doi.org/10.57111/econ/3.2024.56

Дутчак Р. Р.,
к.е.н., старший викладач кафедри фінансів і бухгалтерського обліку;
Борисовська М. Р.,
здобувачка початкового рівня вищої освіти,
спеціальність «Облік і оподаткування»;
Державний університет економіки і технологій (м. Кривий Ріг)

ПРОБЛЕМИ ЕЛЕКТРОННОЇ ЗВІТНОСТІ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Тривала військова агресія російської федерації проти незалежної України завдала значної шкоди управлінню національних підприємств. Особливо актуальною стала проблема неспроможності своєчасної здачі електронної звітності підприємствами з тимчасово окупованих та прифронтових територій.

Проблеми електронної звітності досліджував ряд провідних науковців. Бражнікова Л. М., Гарна С. О. та Шнурко А. М. у своїй статті «Особливості формування системи електронної звітності на підприємствах України» зауважили, що певні фактори ускладнюють механізм подачі електронної звітності: неузгодженість та недосконаліть законодавства щодо електронного документообігу; нестабільність законодавства з приводу фінансового обліку і звітності, що не дає змоги забезпечити вчасний автоматизований розрахунок окремих форм звітності [1]. Параниця Н. В., Параниця С. П., Кравчук А. О. в статті «Системи електронної звітності: проблеми та перспективи» розкривають переваги впровадження електронної звітності над паперовою. Сучасний діловий світ диктує жорсткі правила, де швидкість та ефективність стають ключовими факторами успіху. В цьому контексті електронна звітність виступає не просто зручним інструментом, а й необхідною умовою для динамічного розвитку будь-якого бізнесу [2]. Ковальова Т. В. та Воляник Г. М. в своїй роботі «Інформаційне забезпечення звітності компаній під час війни» довели важливість дослідження інформаційного забезпечення звітності компаній під час воєнного стану. Встановили, що для компаній вкрай важливо мати комплексну систему управління інформацією, щоб забезпечити точну та своєчасну звітність. Під час війни компаніям необхідна адаптація процесів формування звітності, щоб вона відповідала нормативним актам або щоб усунути можливі збої в ланцюгах постачання та інших операцій [3]. Незважаючи на дослідження окремих частин вказаної проблеми, невирішеними залишаються проблеми електронної звітності